

بررسی تأثیر کاهش ارزش ریال، بر واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن

عباس جوهری

بیان نمودیم.

در قسمت دوم این مقاله، به بررسی تأثیر سیاست فوق بر یکی از بخشهای مهم اقتصادی که دارای وابستگی زیاد به واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای می‌باشد، خواهیم پرداخت. بدین منظور ابتدا تابع تقاضای واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن را تعیین و سپس با استفاده از داده‌های سری زمانی ۱۳۴۲-۷۰ و به کارگیری روش حداقل مربعات معمولی (OLS) آن را برآورد نموده

در قسمت اول این مقاله، با برآورد تابع تقاضای واردات تعیین شده به این نتیجه رسیدیم که شرط مارشال-لرنر^۱ در ایران صادق است و با اعمال سیاست کاهش ارزش ریال به علت گرانتر شدن قیمت کالاهای وارداتی، واردات کاهش و کسری تراز تجاری بهبود خواهد یافت. به دنبال آن تأثیر سیاست کاهش ارزش ریال را بر واردات برحسب نوع مصرف نیز مورد بررسی قرار داده و تأثیر آن را بر روی تولیدات وابسته به ارز خارجی و تورم نیز

۱. ثبات بازار ارز خارجی، تحت عنوان شرط مارشال-لرنر بیان می‌گردد. طبق این شرط اگر مجموع قدر مطلق کششهای قیمتی واردات و صادرات، بزرگتر از یک باشد، (یعنی: $|\sum x| + |\sum m| > 1$) بازار ارز با ثبات بوده (البته با این فرض که کشش عرضه صادرات و واردات کالاها و خدمات بی‌نهایت است (یعنی: $\eta_x = \eta_m = \infty$)) و با ثبات بازار ارز خارجی، اعمال سیاست کاهش ارزش پول داخلی، می‌تواند به بهبود یا رفع کسری تراز تجاری منجر شود. در مقاله قبلی شرط مارشال لرنر را در ایران اثبات کردیم و با این فرض که صادرات نسبت به کاهش ارزش پول داخلی یا گران شدن ارزهای خارجی هیچ واکنشی نشان نمی‌دهد (بدترین حالت ممکنه یعنی $\sum x = 0$)، نشان دادیم، که کشش قیمتی واردات، بزرگتر از یک می‌باشد.

و با توجه به ضریب برآورد شده متغیر مستقل نرخ ارز واقعی، حساسیت یا عدم حساسیت واردات این بخش را از اعمال سیاست کاهش ارزش پول داخلی مورد ارزیابی قرار خواهیم داد.

تابع تسقاضای واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن

تابع تقاضای این بخش را (MTI)، تابعی از قیمت نسبی $\left(\frac{PM}{PD}\right)$ که PM و PD به ترتیب شاخص قیمت کالاهای وارداتی و شاخص قیمتی کالاهای تولید و مصرف شده در داخل است، که در واقع جایگزینی برای نرخ ارز واقعی (RER) می‌باشد، در نظر می‌گیریم. همچنین درآمدهای ارزی کل (E) که همواره به عنوان یک قید محدودکننده برای واردات مطرح بوده است را به عنوان

متغیر مستقل وارد مدل می‌نماییم، از طرفی به دلیل وابستگی این بخش به واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای، تابع تقاضای واردات این بخش را نیز، تابعی از سرمایه‌گذاری در این بخش (II) در نظر گرفته و انتظار داریم با افزایش سرمایه‌گذاری در این بخش، واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای مورد نیاز بخش صنعت و معدن نیز

سهم واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن، در کل واردات، چیزی در حدود ۵۸/۸ درصد، از کل واردات، طی دوره مورد بررسی (۱۳۴۲-۷۰) می‌باشد.

افزایش یابد؛ بنابراین تابع تقاضای تعیین شده برای این بخش در فرم خطی لگاریتمی آن به صورت ذیل می‌باشد:

$$LMTI = \beta_1 + \beta_2 L RER + \beta_3 LE + \beta_4 LII + D_1$$

(۱): ادواردز (Edwards)، نرخ ارز واقعی را (RER) به صورت قیمت نسبی کالاهای قابل تجارت (Tradables) به کالاهای غیر قابل تجارت (Nontradables) که بایک واحد پول اندازه‌گیری شده‌اند، تعریف می‌نماید، اما در عمل، شاخص قیمتی موجود و در دسترس، جانشین می‌شوند.

برای قیمت کالاهای قابل تجارت از قیمت کالاهای وارداتی و برای کالاهای غیر قابل تجارت از قیمت‌های مصرف‌کننده استفاده می‌شود. اگرچه این کار ایده آل نیست اما با توجه به این واقعیت که آنچه مورد نظر است، یافتن روند حرکت نرخ ارز واقعی می‌باشد نه تغییرات دوره آن، مشکلی در نتیجه‌گیری ما ایجاد نمی‌کند.

در ایران نیز با توجه به آمارهای موجود برای کالاهای قابل تجارت از شاخص قیمتی کالاهای وارداتی و برای کالاهای غیر قابل تجارت از شاخص قیمتی کالاهای تولید و مصرف شده در داخل استفاده می‌شود.

توضیح‌دهندگی بالایی برخوردار است و ۹۷ درصد تغییرات متغیر تابع، توسط متغیرهای مستقل مدل، توضیح داده می‌شوند.

باتوجه به وابستگی بخش صنعت و معدن به واردات مواد اولیه و همچنین ماشین‌آلات و لوازم یدکی به خارج از کشور، کاهش ارزش ریال می‌تواند، تولیدات این بخش را، دچار نقصان و رکود سازد.

اگر به ضرائب برآورد شده متغیرهای مستقل، که در واقع همان کشش می‌باشد، نگاه کنیم، ملاحظه می‌شود که واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن، شدیداً نسبت به تغییرات نرخ ارز، حساسیت نشان داده و به‌ازای یک درصد کاهش نرخ ارز واقعی، ناشی از کاهش ارزش ریال، واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای این بخش نیز ۲/۲۴ درصد کاهش می‌یابد و این کاهش در واردات باتوجه به سهم واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن در کل واردات، که چیزی در حدود ۵۸/۸ درصد از کل واردات طی دوره مورد بررسی (۱۳۴۲-۷۰) می‌باشد (جدول و نمودار ۱)، می‌تواند ما را در جهت کاهش واردات و بهبود یا رفع کسری تراز تجاری

که در تابع فوق $L0 = \theta_1$ می‌باشد و برای نشان دادن تأثیر انقلاب اسلامی، بر روند واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن، متغیر مجازی D_1 نیز، وارد مدل شده است، که برای سال ۱۳۵۷ و قبل از آن $D_1 = 0$ و برای سالهای بعد از انقلاب اسلامی $D_1 = 1$ را قرار داده‌ایم، تا تأثیر انقلاب را نیز بر روند کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای این بخش، مورد بررسی و آزمون قرار دهیم.

مدل فوق را با استفاده از داده‌های سری زمانی، طی دوره مورد بررسی (۱۳۴۲-۷۰)، برآورد نموده و داریم:

$$LMTI = 2 - 2/24LRER + 0/44LE + 0/45$$

$$(3/31) \quad (0/316) \quad (0/99) \quad (-6/47)$$

$$R^2 = 0/97 \quad F = 200$$

$$R^{-2} = 0/96 \quad D.W = 1/6$$

در مدل برآورد شده، به‌دلیل اینکه متغیر مجازی D_1 تأثیر معنی‌داری بر روند واردات نداشت از مدل، خارج گردیده است و همچنین به‌دلیل وجود خودهمبستگی بین جملات اختلال، از مدل رفع خودهمبستگی شده و همخطی حاد نیز بین متغیرهای مستقل وجود ندارد و تمامی ضرائب برآورد شده باتوجه به آماره t در فاصله اطمینان ۹۹ درصد پذیرفته می‌شوند. همان‌طور که ملاحظه می‌گردد، مدل از قدرت

ملاحظه می‌شود، که علاوه بر تأثیر قیمت‌های نسبی بر واردات کالاهای این بخش، درآمدهای ارزی نیز به‌عنوان یک عامل محدودکننده و مؤثر، بر واردات این بخش مطرح می‌باشد.

تشکیل سرمایه در بخش صنعت و معدن نیز، می‌تواند به‌علت نیاز به ماشین‌آلات و لوازم یدکی وارداتی مورد تهدید قرار گیرد.

باتوجه به کاهش واردات این بخش - به‌علت افزایش نرخ ارز واقعی ناشی از کاهش ارزش ریال - تولیدات این بخش می‌تواند به‌علت وابستگی آن به خارج از کشور مورد تهدید قرار گیرد. همچنین تشکیل سرمایه در بخش صنعت و معدن نیز، می‌تواند به‌علت نیاز به ماشین‌آلات و لوازم یدکی وارداتی مورد تهدید قرار گیرد؛ لذا برای جلوگیری از کاهش تولید در این بخش و رسیدن به هدف رشد $6/08$ (درحالت بدبینانه) تا $6/76$ (درحالت خوش‌بینانه) درصدی - تعیین شده در برنامه دوم توسعه اقتصادی، برای بخش صنعت و معدن - و دستیابی به هدف توسعه صادرات غیرنفتی، که سهم عمده‌ای نیز به این بخش تعلق می‌گیرد، ضرورت دارد اقدامات لازم و مقتضی اتخاذ گردد.

ترازپرداختها و رسیدن به هدف تعادل خارجی اقتصاد کمک نماید، ولی از طرفی دیگر باتوجه به وابستگی بخش صنعت و معدن به واردات مواد اولیه و همچنین ماشین‌آلات و لوازم یدکی به خارج از کشور، به‌طوری که این وابستگی در بعضی از صنایع (درسال 1358) مانند: ماشین‌آلات، تجهیزات، ابزار و محصولات فلزی از لحاظ مواد اولیه وارداتی به $84/8$ درصد می‌رسد و از لحاظ لوازم یدکی بعضی از صنایع مثل: کاغذ، مقوا، چاپ و صحافی تا $89/7$ درصد وابسته به خارج از کشور می‌باشند (جدول ۲). کاهش ارزش ریال می‌تواند، تولیدات این بخش را دچار نقصان و رکود سازد. اگر تابع تقاضای برآورد شده را در نظر بگیریم، این مطلب تأیید می‌گردد؛ به عبارتی دیگر ملاحظه می‌شود که با یک درصد افزایش سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن، واردات این بخش به‌علت وابستگی آن به خارج از کشور، $0/45$ درصد افزایش می‌یابد.

همچنین تغییر درآمدهای ارزی تأثیر معنی‌داری بر واردات این بخش دارد، به‌طوری که به‌ازای یک درصد افزایش درآمدهای ارزی، واردات این بخش نیز $0/44$ درصد افزایش می‌یابد؛ بنابراین

است.

در خصوص عملکرد بخش معدن نیز توفیق چندانی حاصل نشد و طی سالهای ۶۸، ۶۹، ۷۰ و ۷۱ به ترتیب ۵۶، ۳۷، ۱۸ و ۱۲ درصد اهداف تعیین شده محقق شده است و طبق پیش‌بینی برنامه، که رشدی معادل ۳/۹۰ درصد، برای افزایش صادرات معدنی در نظر گرفته شده، عملکرد چهارساله مورد بررسی، تنها ۲/۲۲ درصد رشد را نشان می‌دهد و حتی رشد صادرات معدنی در سال ۷۰ و ۷۱ نیز منفی بوده است.

در برنامه پنجساله دوم ج.ا.ا نیز پیش‌بینی شده است که صادرات غیرنفتی در حالت بدبینانه، از ۲/۳۲۸۰ میلیون دلار در سال ۱۳۷۲ به ۸/۵۵۸۳ میلیون دلار در سال ۱۳۷۷ برسد، که میانگین رشد برنامه ۲۳/۱۱ درصد در نظر گرفته شده است و در حالت خوش‌بینانه صادرات غیرنفتی با رشد متوسط ۴۳/۱۲ درصد از ۲/۳۲۸۰ میلیون دلار به ۵/۵۸۹۱ میلیون دلار در سال ۷۷ می‌رسد؛ به عبارتی دیگر سهم صادرات غیرنفتی در حالت بدبینانه از ۷۵/۱۶ درصد در سال ۷۲ به ۴/۲۶ درصد در سال ۷۷ خواهد رسید و در حالت خوش‌بینانه این سهم به ۸۹/۲۶ درصد خواهد رسید (جدول ۴).

در برنامه پنجساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی ج.ا.ا، یکی از اهداف، توسعه صادرات غیرنفتی می‌باشد. اگر به عملکرد پنجساله برنامه اول طی دوره ۶۸-۷۱ نگاه کنیم مشاهده می‌شود، که در سالهای ۶۹ و ۷۰ به ترتیب شاهد رشد ۲۷ و ۹۷ درصدی در بخش صادرات غیرنفتی بوده‌ایم، ولی در مقایسه با اهداف برنامه و پیش‌بینی‌های به عمل آمده طی سالهای ۶۸-۷۱ به ترتیب شاهد ۶۴، ۵۵، ۸۰ و ۶۶ درصد تحقق می‌باشیم (جدول ۳).

طبق برنامه اول، رشد ۸/۴۲ درصدی برای صادرات غیرنفتی در نظر گرفته شده بود، که عملاً رشد ۶/۳۲ درصدی به دست آمد. این امر نشان می‌دهد که در سیاست افزایش صادرات غیرنفتی، کاملاً موفق نبوده‌ایم و عملکرد، با اهداف، فاصله زیادی دارد، که از جمله عوامل این عدم تحقق، می‌توان به بلندپروازانه بودن اهداف تعیین شده در بخش صادرات غیرنفتی، بویژه صادرات صنعتی، اشاره نمود؛ به طوری که صادرات صنعتی طی سالهای ۶۸، ۶۹، ۷۰ و ۷۱ به ترتیب ۱۷، ۱۶، ۳۵ و ۳۳ درصد تحقق یافته و در مقابل رشد ۹۳ درصدی، پیش‌بینی شده در برنامه، برای چهارسال اول فقط ۱/۴۶ درصد رشد داشته

باتوجه به عدم تحقق اهداف برنامه پنجساله اول، در زمینه صادرات غیرنفتی، که عمدتاً به علت عدم تحقق اهداف تعیین شده، برای صادرات بخش صنعت و معدن می باشد، جهت دستیابی به اهداف تعیین شده در برنامه دوم، در زمینه صادرات بخش صنعت و معدن بادر نظر گرفتن وابستگی تولیدات این بخش به واردات کالاهای سرمایه ای و واسطه ای، لازم است، سرمایه گذاری و تجهیز، و همچنین تأمین مواد اولیه مورد نیاز این بخش، حتی الامکان از طریق منابع و تولیدات داخلی انجام، و از میزان وابستگی تولیدات این بخش، به مرور، کاسته شود.

که باعث کاهش عرضه کل اقتصاد و فزونی تقاضا نسبت به عرضه و در نتیجه فشار تورمی ناشی از طرف تقاضای اقتصاد می گردد، از فشار تورمی ناشی از طرف عرضه اقتصاد نیز به علت گران شدن کالاهای وارداتی به دلیل افزایش نرخ ارز، جلوگیری به عمل آید. در غیر این صورت ما با تورم مواجه خواهیم بود و از تأثیر گذاری اعمال سیاست کاهش ارزش پول داخلی بر کاهش واردات و بهبود کسری تراز تجاری تراز پرداختها، به مرور کاسته خواهد شد و مجدداً مابرای جلوگیری از واردات و رفع کسری تراز تجاری، مجبور به کاهش ارزش پول داخلی خواهیم شد و این فرایند می تواند تکرار شود و هر بار مجبور به کاهش بیشتر ارزش پول داخلی خواهیم بود؛ بنابراین ضرورت دارد با جلوگیری از کاهش تولید در این بخش و افزایش بیش از پیش تولیدات این بخش ضمن تأمین نیازهای داخلی، با در نظر گرفتن روند رشد جمعیت، مقداری از تولیدات مازاد بر نیاز داخلی به خارج از کشور، صادر گردد، تا علاوه بر تأمین منابع ریالی و ارزی مورد نیاز این بخش، به اهداف تعیین شده در برنامه دوم پنجساله نیز دست یافت.

البته لازم به ذکر است که برای صادرات تولیدات این بخش، باید زمینه آن را نیز

باتوجه به عدم تحقق اهداف برنامه پنجساله اول در زمینه صادرات غیرنفتی، که عمدتاً به علت عدم تحقق اهداف تعیین شده، برای صادرات بخش صنعت و معدن می باشد، جهت دستیابی به اهداف برنامه دوم در زمینه صادرات بخش صنعت و معدن و بادر نظر گرفتن وابستگی تولیدات این بخش به واردات کالاهای سرمایه ای و واسطه ای لازم است، سرمایه گذاری و تجهیز و همچنین تأمین مواد اولیه مورد نیاز این بخش، حتی الامکان از طریق منابع و تولیدات داخلی انجام و از میزان وابستگی این بخش به مرور کاسته شود، تا ضمن جلوگیری از کاهش در تولیدات این بخش،

ازجهت قابل رقابت بودن با تولیدات مشابه، در بازارهای جهانی، هم ازجهت کیفیت و هم از لحاظ قیمت فراهم نمود، تا

تولیدات و محصولات داخلی بتوانند به بازارهای جهانی راه یابند.

(جدول ۱)

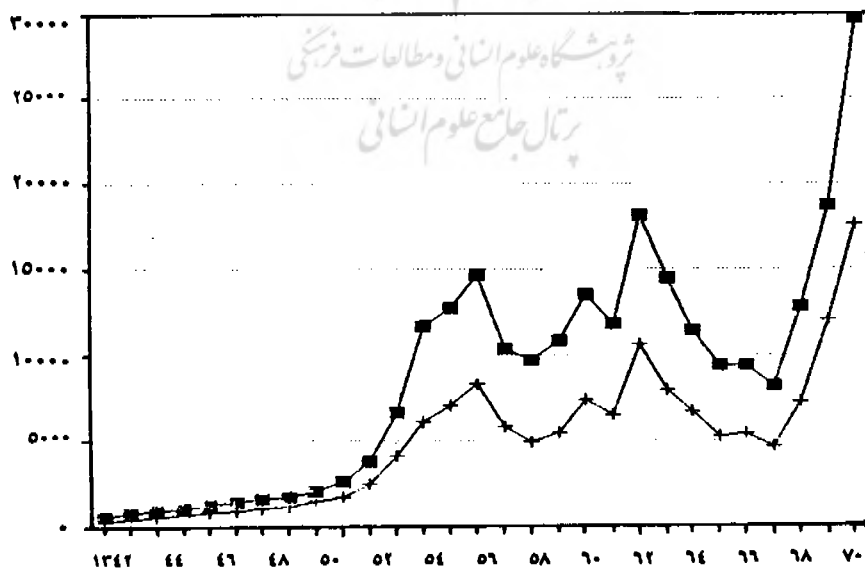
سال	درآمدهای ارزی (E) (میلیون دلار)	واردات (M) (میلیون دلار)	واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن (MH) (میلیون دلار)	سهم واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای صنعت و معدن (SMH) (درصد)
۱۳۴۲	۶۱۸/۸	۵۱۱/۵	۲۷۵/۹	۵۳/۹
۱۳۴۳	۷۱۴/۸	۷۴۰/۲	۳۹۰/۷	۵۲/۸
۱۳۴۴	۸۱۷/۳	۸۶۸/۶	۵۱۳/۳	۵۹/۱
۱۳۴۵	۹۴۰/۸	۹۶۳/۷	۶۰۳/۶	۶۳/۶
۱۳۴۶	۱۱۷۵/۵	۱۱۹۰/۳	۷۷۵/۵	۶۵/۲
۱۳۴۷	۱۳۲۵/۱	۱۳۸۹/۲	۸۸۰/۸	۶۳/۴
۱۳۴۸	۱۵۱۸/۷	۱۵۴۲/۷	۱۰۵۳/۶	۶۸/۳
۱۳۴۹	۱۶۹۰/۱	۱۶۷۶/۶	۱۱۰۸/۷	۶۶/۱
۱۳۵۰	۲۷۳۳/۵	۲۰۶۰/۹	۱۴۲۷/۵	۶۹/۳
۱۳۵۱	۳۳۳۷/۲	۲۵۷۰/۰	۱۶۷۷/۷	۶۵/۳
۱۳۵۲	۶۲۳۲/۰	۳۷۳۷/۰	۲۴۷۲/۳	۶۶/۲
۱۳۵۳	۲۰۹۲۲/۰	۶۶۱۴/۰	۴۰۹۴/۹	۶۱/۹
۱۳۵۴	۲۱۹۷۱/۰	۱۱۶۹۶/۰	۶۰۹۶/۳	۵۲/۱
۱۳۵۵	۲۴۴۰۴/۰	۱۲۷۶۶/۰	۷۰۱۷/۰	۵۵/۰
۱۳۵۶	۲۵۵۹۰/۱	۱۴۶۲۶/۰	۸۲۶۷/۰	۵۶/۵
۱۳۵۷	۲۲۷۳۷/۶	۱۰۳۷۲/۰	۵۷۷۷/۰	۵۵/۷
۱۳۵۸	۲۲۶۵۸/۴	۹۶۹۵/۰	۴۹۰۷/۰	۵۰/۶
۱۳۵۹	۱۴۲۱۴/۰	۱۰۸۴۴/۰	۵۴۶۲/۰	۵۰/۴
۱۳۶۰	۱۴۳۲۰/۳	۱۳۵۱۵/۰	۷۳۱۶/۰	۵۴/۱

سال	درآمدهای ارزی (E) (میلیون دلار)	واردات (M) (میلیون دلار)	واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن (MH) (میلیون دلار)	سهم واردات کالاهای سرمایه‌ای و واسطه‌ای صنعت و معدن (SMH) (درصد)
۱۳۶۱	۲۱۴۵۵/۸	۱۱۸۴۵/۰	۶۵۰۴/۰	۵۴/۹
۱۳۶۲	۲۲۰۸۲/۰	۱۸۱۰۳/۰	۱۰۶۱۴/۰	۵۸/۶
۱۳۶۳	۱۷۹۴۷/۷	۱۴۴۹۴/۰	۷۹۱۴/۰	۵۴/۶
۱۳۶۴	۱۵۰۶۲/۷	۱۱۴۰۸/۰	۶۶۷۰/۰	۵۸/۵
۱۳۶۵	۷۱۴۵/۴	۹۳۵۵/۰	۵۲۰۷/۰	۵۵/۷
۱۳۶۶	۱۰۲۹۲/۳	۹۳۶۹/۰	۵۳۸۴/۰	۵۷/۵
۱۳۶۷	۸۸۱۰/۰	۸۱۷۷/۰	۴۶۲۰/۰	۵۶/۵
۱۳۶۸	۱۳۳۷۹/۸	۱۲۸۰۷/۰	۷۲۳۴/۰	۵۶/۵
۱۳۶۹	۱۸۴۲۹	۱۸۷۲۲	۱۲۰۶۳	۶۴/۴
۱۳۷۰	۱۶۰۲۰	۲۹۶۷۷	۱۷۵۸۰	۵۹/۲

مأخذ: گزارش اقتصادی و ترازنامه بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، سالهای (۱۳۴۲-۱۳۷۰)

نمودار (۱): واردات کالای سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن

میلیون دلار

عنوان	استفاده از ظرفیت تولید	مواد اولیه که از خارج کشور تهیه می شود	استفاده از لوازم یدکی به علت عدم تولید آنها در داخل کشور
کل صنایع	۵۸/۳	۵۶/۷	۶۲/۶
مواد غذایی - آشامیدنیها و دخانیات	۶۴/۲	۲۹/۱	۶۱/۴
نساجی - پوشاک - چرم و پوست	۶۰/۹	۵۵/۷	۶۰/۴
چوب و ساخت محصولات چوبی	۴۷/۶	۳۵/۸	۷۰/۴
کاغذ و مقوا - چاپ و صحافی	۶۰	۷۹	۸۹/۷
شیمیایی	۶۱/۲	۷۱/۱	۶۷/۲
محصولات کانی غیر فلزی بجز نفت و ذغال سنگ	۵۷/۵	۳۳/۸	۵۷/۵
فلزات اساسی	۷۰	۵۴/۶	۴۶/۹
ماشین آلات - تجهیزات - ابزار و محصولات فلزی	۴۸/۱	۸۴/۸	۶۸/۵
متفرقه	۱۰/۴	۵۵/۴	۶۶/۷

مآخذ: بررسی تحولات اقتصادی بعد از انقلاب - بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران - اداره بررسیهای اقتصادی.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
رتال جامع علوم انسانی

جدول (م): جدول وضعیت صادرات غیر نفتی

سال	سال ۱۳۷۱		سال ۱۳۷۰		سال ۱۳۶۹		سال ۱۳۶۸		واحد اندازه گیری	نوع صادرات	میان هدف						
	نسبت	مبلغ	نسبت	مبلغ	نسبت	مبلغ	نسبت	مبلغ									
مبلغ	مجموعه رشدی	مبلغ	مبلغ	مبلغ	مبلغ	مبلغ	مبلغ	مبلغ	میلیون دلار	کل صادرات غیر نفتی	تربیه						
سال ۶۷	چهار سال اول برنامه ادرسی)	بهر برنامه	(۱)	بهر برنامه	بهر برنامه	بهر برنامه	بهر برنامه	بهر برنامه	۰	صادرات کالاهای کشاورزی	صادرات						
براشی	براشی	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	درصد	۰	صادرات کالاهای شیمیایی	صادرات						
مبلغ	برنامه	تحقیق	تحقیق	تحقیق	تحقیق	تحقیق	تحقیق	تحقیق	۰	صادرات فرش	غیر نفتی						
۱۰۳۱/۱	۳۲/۹	۴۲/۸	۶۹	۷۸۰۵/۸	۴۲۴۸	۸۰	۲۵۱۴	۳۱۵۰	۰۰	۱۲۰۳/۳	۲۳۸۳	۶۴	۱۱۳۱/۵	۱۳۳۹	۰	۰	۳
۴۹۳	۱۲/۹	۷/۹	۱۲۱	۸۰۱	۶۰	۱۲۳	۷۴/۷	۶۰۴	۱۰۵	۵۸۱/۹	۵۵۱	۱۰۹	۵۳۷	۴۸۱	۰	۰	۰
۴۷/۸	۴۹/۱	۹۳	۳۳	۶۳۲/۵	۳۰۴۳	۳۵	۵۰۰	۱۴۴۰	۱۹	۱۶۳/۴	۱۰۶۸	۱۷	۱۲۴/۴	۷۴۹	۰	۰	۰
۴۵۲	۳۸/۳	۳۴/۵	۱۱۲	۱۳۸۷	۱۱۵۳	۱۴۹	۱۲۵	۸۲۳	۸۲	۴۸۳/۸	۵۸۸	۸۴	۳۵۳	۴۲۰	۰	۰	۸۳
۲۷/۴	۱۲/۸	۹۰/۳	۱۲	۴۴/۳	۳۰	۱۸	۴۶/۸	۲۹۰	۳۷	۷۵/۵	۲۰۹	۵۶	۴۶/۲	۸۳	۰	۰	۰
۰/۹		۱۴۹			۳۳			۲۳			۱۰	۵۳	۱/۹	۳			

(۱) مبلغ صادرات سال ۱۳۶۱ بر اساس مبلغ داده برآورده است.

جدول (۴): سناریوی ۱ (بدبینانه)

(میلیون دلار)

شرح	واحد اندازه گیری	۱۳۷۰	*۱۳۷۱	*۱۳۷۲	۱۳۷۷	جمع دوره (۷۳-۷۵)	میانگین رشد برنامه
صادرات نفتی	میلیون دلار	۱۵۶۰۰/۰	۱۵۳۰۰/۰	۱۶۳۰۰/۴	۱۵۵۵۶/۴	۶۹۳۱۲/۱	-۰/۹۴
صادرات غیرنفتی	میلیون دلار	۲۸۰۰/۰	۲۸۰۰/۰	۳۲۸۰/۲	۵۵۸۳/۸	۲۳۰۲۲/۹	۱۱/۲۳
مهم صادرات غیرنفتی درکل صادرات	درصد	۱۵/۲۲	۱۵/۴۷	۱۶/۷۵	۲۶/۴۱	-	-

• برآورد سازمان برنامه و بودجه.

جدول (۴): سناریوی ۲ (خوش بینانه)

(میلیون دلار)

شرح	واحد اندازه گیری	۱۳۷۰	۱۳۷۱	۱۳۷۲	۱۳۷۷	جمع دوره	میانگین رشد برنامه
صادرات نفتی	میلیون دلار	۱۵۶۰۰/۰	۱۵۳۰۰/۰	۱۶۳۰۰/۴	۱۶۰۱۹/۰	۷۳۵۷۸/۷	-۰/۳۵
صادرات غیرنفتی	میلیون دلار	۲۸۰۰/۰	۲۸۰۰/۰	۳۲۸۰/۲	۵۸۹۱/۸	۲۳۷۸۰/۷	۱۲/۴۳
مهم صادرات غیرنفتی درکل صادرات	درصد	۱۵/۲۲	۱۵/۴۷	۱۶/۷۵	۲۶/۸۹	-	-

• برآورد سازمان برنامه و بودجه.

(جدول داده‌ها)

سال	شاخص قیمتی کالاهاى تولید و مصرف شده در داخل (PD) (۱۳۵۳-۱۰۰)	شاخص قیمتی کالاهاى وارداتی (PM) (۱۳۵۳-۱۰۰)	سرمایه‌گذاری در بخش صنعت و معدن (ii) (میلیارد ریال)	واردات کالاهاى سرمایه‌ای و واسطه‌ای بخش صنعت و معدن (MH) (میلیون دلار)	درآمدهاى ارزى (E) میلیون دلار
۱۳۴۲	۵۸/۲	۶۲/۳	۱۵/۰	۲۷۵/۹	۶۱۸/۸
۱۳۴۳	۶۳/۲	۶۲/۶	۱۴/۳	۳۹۰/۷	۷۱۴/۸
۱۳۴۴	۶۴/۱	۶۲/۹	۱۶/۳	۵۱۳/۳	۸۱۷/۳
۱۳۴۵	۶۲/۹	۶۳/۵	۱۷/۹	۶۰۳/۶	۹۴۰/۸
۱۳۴۶	۶۲/۸	۶۴/۲	۲۳/۶	۷۷۵/۵	۱۱۷۵/۵
۱۳۴۷	۶۳/۶	۶۳/۹	۳۶/۵	۸۸۰/۸	۱۳۲۵/۱
۱۳۴۸	۶۵/۴	۶۸/۱	۴۳/۶	۱۰۵۳/۶	۱۵۱۸/۷
۱۳۴۹	۶۷/۱	۶۹/۴	۴۹/۴	۱۱۰۸/۷	۱۶۹۰/۱
۱۳۵۰	۷۲/۷	۷۱/۷	۵۴/۰	۱۴۲۷/۵	۲۷۳۳/۵
۱۳۵۱	۷۵/۴	۷۸/۰	۵۵/۰	۱۶۷۷/۷	۳۳۳۷/۲
۱۳۵۲	۸۴/۳	۸۹/۰	۷۳/۵	۲۴۷۲/۳	۶۲۳۲/۰
۱۳۵۳	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۶۰/۹	۴۰۹۴/۹	۲۰۹۲۲/۰
۱۳۵۴	۱۰۵/۹	۱۰۴/۰	۱۲۳/۷	۶۰۹۶/۳	۲۱۹۷۱/۰
۱۳۵۵	۱۳۳/۰	۱۱۰/۷	۱۴۰/۲	۷۰۱۷/۰	۲۴۴۰۴/۰
۱۳۵۶	۱۴۲/۲	۱۲۴/۱	۱۴۰/۰	۸۲۶۷/۰	۲۵۵۹۰/۱
۱۳۵۷	۱۵۴/۹	۱۳۸/۸	۱۰۱/۱	۵۷۷۷/۰	۲۲۷۳۷/۶
۱۳۵۸	۱۸۸/۴	۱۵۷/۷	۵۷/۷	۴۹۰۷/۰	۲۲۶۵۸/۴
۱۳۵۹	۲۵۱/۴	۱۹۱/۸	۴۸/۵	۵۴۶۲/۰	۱۴۲۱۴/۰
۱۳۶۰	۳۰۷/۱	۲۱۱/۹	۳۹/۶	۷۳۱۶/۰	۱۴۳۲۰/۳
۱۳۶۱	۳۵۱/۶	۲۳۴/۶	۴۲/۸	۶۵۰۴/۰	۲۱۴۵۵/۸
۱۳۶۲	۴۰۰/۰	۲۵۴/۵	۶۳/۹	۱۰۶۱۴/۰	۲۲۰۸۲/۰
۱۳۶۳	۴۳۲/۹	۲۶۵/۲	۷۰/۵	۷۹۱۴/۰	۱۷۹۴۷/۷
۱۳۶۴	۴۵۶/۰	۲۸۱/۵	۴۴/۴	۶۶۷۰/۰	۱۵۰۲۲/۷
۱۳۶۵	۵۵۸/۵	۳۵۸/۰	۳۸/۹	۵۲۰۷/۰	۷۱۴۵/۴
۱۳۶۶	۷۰۹/۵	۴۷۶/۸	۳۶/۴	۵۳۸۴/۰	۱۰۲۹۲/۳
۱۳۶۷	۸۶۵/۹	۵۹۴/۶	۳۱/۵	۴۶۲۰/۰	۸۸۱۰/۰
۱۳۶۸	۱۰۲۹/۴	۶۷۳/۲	۳۶/۴	۷۲۳۴/۰	۱۳۳۷۹/۸
۱۳۶۹	۱۲۷۰/۵	۹۰۴/۸	۴۷/۵	۱۲۰۶۳	۱۸۴۲۹
۱۳۷۰	۱۵۷۷	۱۱۰۸/۳	۸۰/۳	۱۷۵۸۰	۱۶۰۲۰

الف: منابع فارسی

- ۱- دورنبوش رودریگر، فیشر استانلی. اقتصاد کلان. ترجمه دکتر محمد حسین تیزهوش تابان. چاپ اول. تهران: انتشارات سروش، ۱۳۷۱.
- ۲- مایس، د. اقتصادسنجی کاربردی. ترجمه دکتر عباس عرب مازاد. تهران: انتشارات دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۰.
- ۳- میلر، راثو، اقتصادسنجی کاربردی. ترجمه دکتر حمید ابریشمی. چاپ اول. تهران: انتشارات مؤسسه تحقیقات پولی و بانکی وابسته به بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، اسفند ۱۳۷۰.
- ۴- دکتر شهشهبانی، احمد. الگوی اقتصادسنجی ایران و کاربردهای آن. تهران: انتشارات دانشگاه تهران، آذرماه ۱۳۵۷.
- ۵- دکتر هژبرکیانی، کامییز. اقتصادسنجی و کاربرد آن. چاپ اول. تهران: انتشارات بخش فرهنگی جهاد دانشگاهی دانشگاه شهید بهشتی، بهار ۱۳۶۸.
- ۶- سالواتوره، دومینیک. مالیه بین الملل. ترجمه و اضافات، سید فضل ریاضی. چاپ دوم. مازندران: انتشارات دانشگاه مازندران، ۱۳۶۷.
- ۷- وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی با همکاری سازمان برنامه و بودجه. پس از چهار سال. اردیبهشت، ۱۳۷۲.
- ۸- سازمان برنامه و بودجه. پیوست لایحه برنامه پنجساله اول جمهوری اسلامی ایران.
- ۹- سازمان برنامه و بودجه. پیوست لایحه برنامه پنجساله دوم جمهوری اسلامی ایران. آذرماه، ۱۳۷۲.
- ۱۰- خانم سادات شکوه. برآوردی از تابع تقاضای واردات ایران، به راهنمایی دکتر محسن نوربخش. تهران: دانشکده اقتصاد دانشگاه شهید بهشتی، شهریورماه، ۱۳۷۰.
- ۱۱- مرکز پژوهشهای مجلس شورای اسلامی. مجلس و پژوهش. شماره ۲-۳، (سال ۱۳۷۲).
- ۱۲- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. بررسی تحولات اقتصادی بعد از انقلاب. ۱۳۶۲.
- ۱۳- بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. گزارش اقتصادی و ترازنامه سالهای ۱۳۴۲-۷۰.
- ۱۴- اداره حسابهای اقتصادی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. حسابهای ملی ایران، سالهای ۱۳۴۲-۷۰.
- ۱۵- سازمان برنامه و بودجه. گزارش اقتصادی سالهای ۱۳۶۹ و ۱۳۷۰.

ب: منابع لاتین

- 16- Branson, William H. Macroeconomic Theory and Policy, Printed at Ram Printograph (India), 1990
- 17- Pesaran, M. Hashem. The Iranian Foreign Exchange Policy and the Black Market for

Dollars, Printed in the U.S.A.int.J.Middle East Stud. 24 (1992), P.101-125.

- 18- Houthakker and Magee, Income and Price Elasticities in World Trade, Review of Economics and Statistics, Vol. 51 (May 1969).
- 19- Khan, Mohsin S. Important Export Demand in Developing Countries, International Monetary Fund Staff Papers, Vol. XXI, No.3 (November 1974).
- 20- Khan, Mohsan. Experiment with a Monetary Model for the Venesulan Economy, Staff Paper, 1942, No.2.
- 21- Edvards, Sebastian. Reall and Adjustment: Exchange Rat Policy in Developing Countries, Combridge, Mass MIT Press, 1988.
- 22- Pesaran, M.H. Macroeconomic Policy in an Oil Exporting Economy with Foreign Exchange Controls.

